BOSHLANG`ICH SINF O`QUVCHILARIDA KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA O`QITUVCHINING RO'LI

Narmatova Gulnora Tojiyevna
Surxondaryo viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada boshlang`ich sinf o`quvchilaridagi kreativ qobiliyatlarni rivojlantirish maqsadida foydalanish lozim o`qituvchi vazifalari haqidagi kerakli ma`lumotlar va manbalar keltirib o`tilgan. Maqolada berilgan ma`lumotlar asosida o`qituvchilar va ota-onalar o`zilari uchun kerakli tavsiyalarni olishlari mumkin.*

Kalit so'zlar: *ta`lim, metodika, tafakkur, kreativlik, belgi, mashq, fikrlash, ijodkorlik, fikrlash, erkinlik.*

Kreativlik – bu insonning shaxsiy xususiyati bo`lib, uning o`z-o`zini takomillashtirib va rivojlantirib borishi bilan bog`liq. Kreativlik (lot., ing. "create

" – yaratish, "creative " yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g`oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati. Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg`ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo`ladi.

Bolalarda kreativlikni rivojlantirishda quyidagilarga e`tibor qaratish zarur:

1) ular tomonidan ko`p savollar berilishini rag`batlantirish va bu odatni qo`llab-quvvatlash;
2) bolalarning mustaqilligini rag`batlantirish va ularda javobgarlikni kuchaytirish;
3) bolalar tomonidan mustaqil faoliyatni tashkil etilishi uchun imkoniyat yaratish; 4)bolalarning qiziqishlariga e`tibor qaratish.

Quyidagi omillar shaxsda kreativlikni rivojlantirishga to`sqinlik qiladi:

1) o`zini tavakkaldan olib qochish;
2) fikrlash va xatti-harakatlarda qo`pollikka yo`l qo`yish;
3) shaxs fantaziyasi va tasavvurining yuqori baholanmasligi;
4) boshqalarga tobe bo`lish;
5) har qanday holatda ham faqat yutuqni o`ylash.

Boshlang`ich sinf o`quvchilarning kreativ qobiliyatini rivojlantirish usullari va vositalariga ta`sir qiluvchi muhim omillardan biri o`qituvchi-o`quvchilar hamkorligi ekanligiga alohida e`tibor qaratildi. Ma`lumki, ta`lim jarayoni ikki yo`qlama xarakterga ega bo`lib, o`qituvchi va o`quvchilarning teng munosabatlaridan tashkil topadi. Bu jarayonga rahbarlik qiluvchi o`qituvchi ta`lim jarayonining to`g`ri tashkil etilishi, ta`lim maqsadlarining to`g`ri amalga oshirilishi va ta`lim natijalari uchun javobgar shaxs hisoblanadi. Ammo bu, ta`lim jarayoni o`qituvchining to`liq hukmronligi ostida amalga oshadigan jarayon, degan noto`g`ri fikrning tug`ilishiga asos bo`la olmaydi. Hozirgi davr talabi ham kimnidir

bo`ysundirish orqali emas, balki hamkorlik munosabati yordamida ijobiy natijaga erishishdir. Ta`lim jarayonida o`quvchilar faoliyatining shakllanishi fan asoslarini o`zlashtirishga oid mexanizmgina bo`lib qolmasdan, balki shaxsning umumiy ijtimoiy-madaniy qobiliyatlarini tarkib toptirishga ham qaratilishini unutmaslik lozim. Bizningcha, o`quv vaziyati ta`lim jarayonini tashkil qiluvchi o`zgaruvchan tizim sanalib, u quyidagicha ikki qismdan iborat:

- o`qituvchi bilan o`quvchilar hamkorligi;
- o`quvchilarning o`zaro bir-birlari bilan hamkorligi.

O`qituvchi bilan o`quvchilarning hamkorligi o`qituvchining o`quvchilarga ko`rsatadigan yordamidan boshlanadi. U asta-sekin faollashib o`quv harakatlariga aylanadi. Natijada, o`qituvchi bilan o`quvchilar munosabati hamkorlik pozitsiyasiga o`sib o`tadi. Materiallar tahlilining ko`rsatishicha, mantiqiy topshiriqlar hamkorlikda bajarilgandagina bilimlarni o`zlashtirish mahsuldor bo`ladi. Ilmiy manbalarda ta`limning shunday tashkil etilishini hamkorlikdagi mahsuldor faoliyat vaziyati, deb atash qabul qilingan. Pedagogik adabiyotlar tahlili va ijodiy tajribalarimiz natijalariga ko`ra hamkorlikdagi mahsuldor o`quv faoliyati vaziyatini tashkil qilishning 2 asosiy tamoyilini ko`rsatib o`tish maqsadga muvofiqdir:

1.Ta`limda mazmunning izchilligi tamoyili. Unga ko`ra shaxs o`z faoliyatini muayyan maqsad asosida tashkil qilishida mazkur faoliyatning uzluksiz shakllanishi ko`zga tashlanadi.

2.O`qituvchi-o`quvchilar hamkorligining mustaqil ijodiy faoliyat bilan bog`liqligi tamoyili. O`quv jarayonida o`quvchilar bilan hamkorlik qilish katta ahamiyatga ega. O`quvchilarning ta`limga qay darajada ixlos qo`yishi o`qituvchining mana shu hamkorlikni yarata bilish mahoratiga bog`liq. O`qituvchi bilan o`quvchilarning o`quv faoliyatidagi muhitning to`g`ri uyushtirilishi o`quvchilarning fanga bo`lgan qiziqishlarini oshiradi, ularni butun kuch va g`ayratini sarflashga undaydi. Bu o`zaro muloqotning shunday bir shaklidirki, bunda o`quvchi o`zini pedagogik ta`lim obyekti deb emas, balki mustaqil va erkin harakat qiluvchi shaxs deb biladi. O`qituvchining o`rganilayotgan fan bo`yicha qaysidir bir ma`lumotga aniqlik kiritish paytida o`quvchilarga yordam so`rayotganday murojaat qilishi hamkorlik

faoliyatini yanada chuqurlashtiradi. O`quvchilarni o`rganuvchi va tarbiyalanuvchiga aylantirish o`qish-o`qitish jarayonini muvaffaqiyatli olib borishningagina sharti bo`lib qolmay, balki ularni har jihatdan barkamol insonlar qilib tarbiyalashning ham muhim shartidir. O`quvchi o`qitish va tarbiyalash jarayonining o`zidayoq bilim va tarbiya oluvchi shaxsga aylanadi. Sh.A.Amonashvili ta`lim jarayonida o`quvchi bilan hamkorlik munosabatini o`rnatish lozimligini ta`kidlab, shunday deydi: «O`quvchining o`quv-biluv faoliyati nafaqat qiziqarli o`quv materiali va uni tushuntirishning turli metodlari vositasida, balki pedagogning ta`lim jarayonidagi muomala xarakteriga ko`ra tartibga solinadi. Mehr, ishonch, hamkorlik, hurmat mavjud bo`lgan muhitda o`quvchi o`quv topshiriqlarini oson o`zlashtiradi. Yutuqlari, mustaqil fikri, ijodiy izlanishlari yuqori baholanayotganini ko'rgan o'quvchi yanada murakkab bo'lgan o'quv topshiriqlarini bajarishga intila boshlaydi».

Boshlang'ich ta'lim - bu har bir bolaning hayotida chuqur iz qoldiruvchi ta'lim turidan biri bo'lib, ta'limning bu bosqichida pedagog o'qituvchilarga katta mas'uliyat yuklatiladi. Ya'ni boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi hali maxsus o'rganishni talab etmoqda. O'quvchilar o'z-o`zidan kreativ bo'lib qolmaydi. Uning kreativ qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, o'z ustida ishlash orqali shakllantiriladi va asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi. O'qituvchilar o'quvchilar bilan hamkorlikda ish yuritib, ularning har bir fikrini inobatga olishi va buni o'quvchiga sezdirishi kabi muhim vazifalarni bajarish orqali o'quvchilarni o'zgacha yondashuvli ya'ni kreativ bo'lishlariga erishishi mumkin.O'qituvchi o'quvchilarga muammoli masala va vaziyatlarni berib, o'quvchining masala yechimini topishga ijodiy yondashishi undagi hissiy irodaviy sifatlarni rivojlanishiga yordam beradi. Bu o'quvchilarni o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishiga imkoniyat, ichki ehtiyojning oshishiga turtki bo'ladi. «Kreativlik» tushunchasi «ijod» tushunchasi bilan bog'liq. Biroq, «kreativlik» tushunchasi tegishli lug'atlarda munosib differentsiyasini topmagan va ijod psixologiyasida yetarlicha aniqlanmagan. O'nlab ilmiy ishlarda kreativlikning u yoki bu qirralariga turlicha yondashib, har xil darajada qamrab olinayotganligiga qaramasdan, hozirgacha na muammoning o'ziga va na unga taalluqli bo'lgan amaliy savollarga nisbatan yagona to'xtam mavjud emas. Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirgan holda kreativlik va ijodkorlik aynan bir xil ma'no anglatmaydi degan fikrga keldik. Chunki, ijodkorlik deganda barchaning ko'z o'ngiga ma'lum bir narsani ixtirosi,chizmasi va hokazolar kelishi mumkin. Lekin biz tadqiqotimizda kreativlikni, dars jarayonida berilgan vazifaga hech kimnikiga o'xshamas yo'l topish va uni ilmiy asoslay olish, yangicha fikrlash, uni tadbiq eta olish qobiliyati deb oldik. Ya'ni biz tadqiqotimizda ta'lim sohasiga oid kreativlikni ya'ni boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ qobiliyatlarni rivojlantirish metodikasini ko'rib chiqamiz. Kreativlik ijodkorlikka nisbatan kengroq tushuncha degan fikrga keldik. Shuningdek, o'quvchilarning kreativ qobiliyatlari rag'batlantirilsa va samimiy muhit yaratilsagina, kreativ fikrlashni odatga aylantira oladilar. Hato qilishdan, muvaffaqiyatsiliklardan cho'chish, haddan tashqari baholarga e'tibor qaratish, tanqidga uchrashdan qo'rqish hissi mavjud o'quvhilarda kreativlik odatga aylanmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1.Abdirasilov.S "Tasviriy san'at va o'qitish metodikasi" Toshkent - "Fan va texnologiya" - 2012

2.S.F.Abdirasilov, Boymetov.B, Tolipov.N. "Tasviriy san'at"-T."Cho'lpon" nashriyoti 2012

3.Abdullayev N.U. "San'at tarixi" 1-tom. Toshkent. O'qituvchi, 1986 yil.

4. Sadatov C. The importance of virtual museums in the formation of students' educational competencies on fine literacy //Scientific research results in pandemic conditions (COVID-19). – 2020. – T. 1. – №. 04. – C. 201-203.

5. Sadatov C. K., Normatova G. Some species eksperimentno-experimental work that makes a teacher //European Conference on Education and Applied Psychology. – 2014. – С. 174-176.

6. Bahodirovna M. Z., Xolmurodovich S. C. Methodical Interpretations on the Organization of Independent Educational Classes in the Subject of Painting //International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development. – 2020. – Т. 2. – №. 11. – С. 24-27.

7. Kholmurodovich S. C. FUNDAMENTALS OF PENCIL AND ITS GOALS //IJTIMOIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 6-7.

8. Toshpo'Latov F. U. et al. Bolalarni o 'yin texnologiyalari asosida kasb-hunarga qiziqishlarini shakllantirishda rivojlantiruvchi o 'yinlar //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 487-491.

9. Kholmurodovich S. C. THE SPIRITUAL IMPACT OF FINE ARTS ON PERSONAL DEVELOPMENT AND ITS PLACE AND SIGNIFICANCE TODAY //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2020. – Т. 8. – №. 10.

10. Xolmurodovich S. C. et al. O'QUVCHILARNING CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNALOGYALARNING O'RNI VA AMALIY AHAMIYATI //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 189-192.

11. Xolmurodovich S. C., Xolbozorovich Q. J. THEORETICAL FUNDAMENTALS OF STUDY PEN AND GENERAL PRINCIPLES OF DRAWING //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 9. – №. 10. – С. 709-716.

12. Toshpulatov F. USE OF GEOMETRIC PATTERNS AND THEIR TYPES FROM ELIMINATIONS OF DRAWING AND APPLIED ART IN ARCHITECTURAL FACILITIES //Физико-технологического образование. – 2022. – Т. 1. – №. 1.

13. Uralovich T. F. Conducting classes on fine arts based on information and communication technologies //International Engineering Journal For Research & Development. – 2021. – Т. 6. – С. 3-3.

14. Toshpulatov F. U., Norqochqorov R. E. O., Maxmudova X. N. Q. Xalq amaliy san'atining chizmachilik fani bilan bog'liqligi //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 2. – С. 138-142.

15. Toshpulatov F. U., Norkochkarov R. E. O., Mahmudova H. N. Q. THE RELATIONSHIP OF FOLK APPLIED ARTS WITH THE SCIENCE OF DRAWING //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 2.